

Opinie

'Sterk sociaal werk kijkt over de grenzen heen'

22 september 2020

Mieke Schrooten, Michel Tirions

Docenten sociaal werk Mieke Schrooten en Michel Tirions houden een pleidooi voor transnationaal sociaal werk. "Niet om alle klassieke inzichten overboord te gooien, maar om tot een 'fusion' te komen."

ONDERZOEK | OPLEIDING | SOCIALE PROFESSIONAL

DOSSIER: SOCIAAL WERK IN DE WERELD

© Unsplash / Adolfo Félix

Smeltkroes

Op amper een halve eeuw evolueerden we naar een superdiverse samenleving. Steeds meer mensen zijn niet langer door één nationaliteit of één identiteit te definiëren. Veel wijken en buurten, vooral in de centrumsteden, zijn een smeltkroes van talen, culturen en herkomsten.

Ook de thema's van sociaal werk zijn verre van lokaal: armoede, ongelijkheid, klimaatopwarming of migratie. Ze overstijgen de grenzen van ons land en hebben globale oorzaken en gevolgen.

'De thema's van sociaal werk zijn verre van lokaal.'

Dit toont het belang en de rijkdom van 'het internationale' en de nood aan een transnationaal bewustzijn bij sociale professionals. Over de grenzen heen kijken, is cruciaal voor sociale professionals. Je begrijpt beter wat zich dicht bij huis afspeelt. En je kan er effectiever op ingrijpen.

Bovendien bevindt het sociaal werk in Vlaanderen en Brussel zich niet op een eiland. Sociaal werk bestaat in België, maar ook in Hongarije, Brazilië, Ghana, de Verenigde Staten of de Filippijnen. En hoewel sociaal werk overal een eigen kleur heeft, bestaat er een globale definitie. Die geldt als overkoepelend kader voor het sociaal werk wereldwijd. Ook het sociaal werk zelf is dus duidelijk op een internationale leest geschoeid.

Niet evident

Ook op het werkerterrein zo'n 'transnationale bril' opzetten, is niet evident. Dat heeft verschillende redenen.

Zo gaan we er zonder veel nadenken vanuit dat de nationale staat het evidente kader is waarbinnen mensen samenleven, problemen definiëren en oplossingen zoeken. We laten 'de samenleving' grotendeels samenvallen met de territoriale grenzen van de (natie)staat. In de sociale wetenschappen staat dit ook bekend als de valkuil van het 'methodologisch nationalisme'.¹

'In de sociale sector speelt de staat een essentiële rol.'

De geschiedenis speelt hierbij een belangrijke rol. De totstandkoming van de welvaartsstaat droeg bijvoorbeeld bij tot sociale en culturele homogeniteit binnen de landsgrenzen. Daarnaast worden in de meeste westerse landen welzijnsorganisaties voornamelijk gefinancierd door die staat.

Lokale focus beperkt

Ook de relevante wetgeving en structuren zijn vooral georganiseerd op nationaal niveau. Dat versterkt de idee dat de staat een logisch referentiepunt is voor sociaal werk. Sociaal werk wordt onvermijdelijk gevormd door deze inbedding binnen de natiestaat.

Dat is niet zonder gevolgen. Deze focus staat vaak haaks op de transnationale context waarin sociaalwerkorganisaties en hun doelgroepen zich bevinden. Voor veel mensen en veel thema's is de staat namelijk niet het belangrijkste kader, maar is het lokaal of transnationaal niveau veel relevanter.²

Verplichtingen tegenover familie

In onderzoek naar sociaal werk met transmigranten kwam dit theoretisch verhaal tot leven. De toekenning van financiële of materiële steun gebeurt bijvoorbeeld op basis van de situatie en noden van de aanvragers die men hier en nu kan waarnemen. De verantwoordelijkheden die de migrant opneemt ten opzichte van familieleden over grenzen heen, blijven uit het vizier.

Vaak hebben zij verplichtingen tegenover hun thuisnetwerk. Hulpverleners kennen die niet altijd en kunnen de impact ervan moeilijk inschatten. Sommige migranten ontzeggen zich volwaardige huisvesting. Zo kunnen ze een zo groot mogelijk deel van hun inkomen overmaken aan hun familie.

'Hulpverleners kennen verplichtingen tegenover thuisnetwerk niet altijd.'

Dat stelt sociale professionals voor een uitdaging, getuigt een hulpverlener: "Wij geven financiële hulp. Op het moment dat de sociaal werker weet dat een stuk van dat geld terug naar het thuisland gaat, en die cliënt vraagt vervolgens extra hulp, zullen sociaal werkers soms denken of zeggen: 'Sorry, maar dan moet je het geld hier houden.' Je zit altijd in een dubbele positie."³

Westers en gesecculariseerd

Naast dit methodologisch nationalisme, vertrekt sociaal werk sterk vanuit de westerse en gesecculariseerde context. Ook dat belemmert sociale professionals om een transnationale bril op te zetten.

De kennis en expertise van sociale professionals uit niet-westerse of niet-seculiere contexten sijpelt zelden door. Dat zorgt ervoor dat de waarden, normen en praktijken van het sociaal werk beïnvloed zijn door een specifieke invulling van ziek, gezond, arm, rijk, goed of fout.

'Kennis en expertise van sociale professionals uit niet-westerse of niet-seculiere contexten sijpelt zelden door.'

Zo vertelde een hulpverlener die deelnam aan het onderzoek rond transmigratie: "Wij kijken op een andere manier naar goede huisvesting. We begrijpen niet dat migranten met veel mensen samenwonen in een klein huis met weinig ruimte. 'Dat doe je toch niet?', zeggen we dan. Maar deze mensen vinden dat vaak doodnormaal."⁴

Minderwaardig

Al lang laten we ons in Vlaanderen inspireren door wat in Nederland, de Scandinavische landen of de Angelsaksische wereld gebeurt. Dat de wereld groter is, lijkt ons niet te deren. Ook internationaal zijn niet-westerse inzichten over sociaal werk en rechtvaardigheid lang onbekend gebleven of als minderwaardig behandeld.

De uitwisseling van kennis, ideeën en praktijken tussen het globale zuiden en onze regio is geen tweerichtingsverkeer. Slechts zelden laten we ons inspireren door ervaringen en praktijken uit die landen. Nochtans kent sociaal werk vaak ook daar een rijke traditie.

‘Dat de wereld groter is, lijkt ons niet te deren.’

Sterker nog, de westerse visies op sociaal werk zijn vaak aangeleerd aan sociaal werkers in niet-westerse landen. Op die manier werd de rest van de wereld gekneed naar het westers model van sociaal werk.

Bovendien besteedt sociaal werk weinig aandacht aan de impact van globale machtsrelaties. Dynamieken van imperialisme, kolonisering en westerse hegemonie blijven ondergesneeuwd. Critici stellen dat sociaal werk zo discriminerende maatschappelijke structuren reproduceert en er niet in slaagt om gelijke ruimte te geven aan niet-westerse ideeën, praktijken en expertise.⁵

Uitzonderingen

Uitzonderingen bevestigen die regel. De dynamiek van de Latijns-Amerikaanse beweging rond bijvoorbeeld Paulo Freire of Augusto Boal inspireerde de omslag naar een empowermentbenadering in de jaren zeventig en tachtig.

Maori-praktijken vormden een rechtstreekse inspiratie voor herstellbemiddeling. En de idee van ‘reverse development’ vond vooral ingang in samenlevingsopbouw en het integratiewerk.

Referentiekader dooreenschudden

Laat ons deze transnationale reflex verder uitbouwen. Onszelf onderdompelen in contexten die ons referentiekader dooreenschudden. Kennismaken met praktijken van solidariteit die je niet terugvindt in de klassieke studieboeken.

‘Maak kennis met praktijken die je niet terugvindt in de studieboeken.’

Laat ons geïnspireerd raken door lokale dynamieken die hun oorsprong vinden in andere samenlevingen. Onze kritische blik voeden door ontmoeting met situaties en praktijken die op het eerste zicht ver van de eigen realiteit staan. En dit vanuit een zoektocht naar gelijkwaardigheid.

Dat kan ook van thuis uit

Dit vereist niet noodzakelijk dat sociaal werkers heel mobiel worden. Ook op lokaal niveau kunnen sociaal werkers een ‘transnationaal bewustzijn’ ontwikkelen.⁶

Een kennismaking met bemiddeling in Rwanda, praktijken van inclusieve zorg voor personen met een beperking of een Egyptische verhaal van naastenliefde.⁷ De artikels in het dossier ‘Sociaal werk in de wereld’ op Sociaal.Net presenteren praktijken en verhalen die geografisch ver van ons staan. Tegelijk bieden ze antwoorden op vragen die in onze geglobaliseerde lokale context vernieuwend zijn. De teksten herinneren ons eraan dat we blijvend kritisch moeten reflecteren over onze referentiekaders en hun impact op ons handelen.

‘Ook op lokaal niveau kunnen sociaal werkers een ‘transnationaal bewustzijn’ ontwikkelen.’

Ook globalisering bracht veel van die praktijken al dicht bij huis. Je vindt ze in buurten en wijken waar gemeenschappen nieuwe, vaak in traditie gewortelde vormen van solidariteit ontplooiën als alternatief voor de klassieke structuren. Ze schuilen in het sociaal schaduwwerk dat aantoonbaar bijdraagt aan het realiseren van de basisrechten van de meest preciaire groepen in de samenleving.

Wat levert dat ons op?

Transnationaal werken helpt sociaal werkers om beter de eigen geglobaliseerde werkcontext te begrijpen. Dat verheldert welke positie ze moeten innemen in het maatschappelijk debat over diversiteit en migratie. De tendens om al wie ‘anders’ is te weren en mensenrechten te relativiseren, moet dringend afgeremd worden.

Een transnationale blik versterkt bovendien de eigen praktijk. Een praktijk waarin het sociaal werk op zoek moet naar nieuwe houvast om complexe vragen, problemen en uitdagingen te vatten.

Jezelf begrijpen en waarderen

Transnationaal sociaal werk biedt sociaal werkers tot slot de kans om zichzelf beter te leren kennen, als professional en als mens. Aan de basis van de kunde van een sociaal werker ligt een kijk op de wereld die het eigen referentiekader durft te overstijgen. De ontmoeting met de ander is de beste manier om die ander maar ook jezelf te begrijpen en te waarderen.

Laat ons dus die transnationale blik ontwikkelen. Niet om alle klassieke inzichten overboord te gooien, maar om tot een vorm van ‘fusion’ te komen. Zo kunnen we de basisopdracht van sociaal werk opnieuw verankeren: mensen ondersteunen op de brug tussen hun leefwereld en de samenleving.

Lees ook

Sociaal werk versus internationale solidariteit: ‘We mogen ons niet tegen elkaar laten uitspelen’

Deze bijdrage past in het dossier ‘Sociaal werk in de wereld’. Wereldwijd zetten sociale professionals en hun organisaties zich elke dag in om de positie van kwetsbare mensen duurzaam te verbeteren. Maar deze kennis en expertise sijpelen zelden door. Samen met 11.11.11, de koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging, wil Sociaal.Net dit veranderen.

1. Wimmer, A., and Glick Schiller, N. (2003), Methodological nationalism, the social sciences, and the study of migration: An essay in historical epistemology, *International Migration Review*, 37(3), 576–610. ✕
2. Tirions, M., Schrooten M., van Ewijk, H. (2019), *Transnationaal Sociaal Werk: Perspectieven en Uitdagingen*. In Tirions e.a. #Sociaalwerk. Leuven-Acco. ✕
3. Schrooten, M., Withaecx, S., Geldof, D. en Lavent, M. (2015), *Transmigratie: Hulp verlenen in een wereld van superdiversiteit*, Leuven, Acco. ✕
4. Schrooten, M., Withaecx, S., Geldof, D. en Lavent, M. (2015), *Transmigratie: Hulp verlenen in een wereld van superdiversiteit*, Leuven, Acco. ✕
5. Roy, A. (2009). The 21st-century metropolis: New geographies of theory. *Regional Studies*, 43(6), 819–830. ✕
6. Withaecx, S., Schrooten, M., en Geldof, D. (2017), Thinking and acting globally and locally: Developing transnational social work practices in Belgium, *Transnational Social Review*, 7(2), 143–157. ✕
7. Dit laatste artikel moet nog verschijnen. ✕

Blijf op de hoogte met onze nieuwsbrief

OP DE HOOGTE BLIJVEN?

[Schrijf je in voor de nieuwsbrief](#)

ZELF SCHRIJVEN?

[Redactionele richtlijnen](#)

JE ACTIVITEIT BEKENDMAKEN?

[Agenda](#)

VRAAG OF OPMERKING?

info@sociaal.net

Met de steun van de Vlaamse overheid.

Sociaal.Net vzw, Turnhoutsebaan 139A, 2140 Borgerhout

© 2020 SOCIAAL.NET